

**Επισήμανση των πολιτικών, θρησκευτικών και κοινωνικών
παραμέτρων στην ζωγραφική, στην αρχιτεκτονική και την
μουσική από το τέλος του 16^{ου} μέχρι τις αρχές του 18^{ου} αιώνα
στην Δυτική Ευρώπη.**

Γιώργος Μπουσούτας – Θανάσουλας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η περίοδος από το τέλος του 16ου αιώνα έως και τα μέσα του 18ου αιώνα είναι μια από τις πιο ταραχώδεις της ευρωπαϊκής ιστορίας. Στην τέχνη κυριαρχεί το στυλ που ονομάζουμε μπαρόκ, όρος που πιθανόν προέρχεται από τη πορτογαλική λέξη *barocco* που είναι ένα μαργαριτάρι πολύ δημοφιλές την εποχή αυτή.¹

Στην μελέτη αυτή θα παρουσιάσουμε μέσα από την ζωγραφική, την αρχιτεκτονική και την μουσική, τον τρόπο που οι κοινωνικές και θρησκευτικές συνθήκες της περιόδου εκφράστηκαν, επικεντρώνοντας την προσοχή μας στην αντίθεση Μεταρρύθμισης – Αντιμεταρρύθμισης και στην εμφάνιση της αστικής ζωής.

Στην πρώτη ενότητα θα περιγράψουμε στις πολιτικές, κοινωνικές, θρησκευτικές και οικονομικές συνθήκες που επικρατούσαν στην Ευρώπη την περίοδο αυτή. Στην δεύτερη ενότητα θα δείξουμε μέσα από ένα ζωγραφικό πίνακα τον τρόπο που η Μεταρρύθμιση και η αστική τάξη της Βόρειας Ευρώπης παρουσιάζει την καθημερινότητα. Στην επόμενη ενότητα μέσα από την Αρχιτεκτονική της καθολικής Ευρώπης θα δούμε την έκφραση της ισχύος και της μεγαλοπρέπειας. Στην τελευταία ενότητα θα ασχοληθούμε με το *ορατόριο*, ως τρόπο μουσικής έκφρασης της θρησκευτικής ζωής.

¹Machlis J, Forney K. *Η απόλαυση της μουσικής*, μτφ. Δ Πυργιώτης, εκδ. Fogoto books, Αθήνα 1996, σ. 135.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1^Η Η ΕΥΡΩΠΗ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΜΠΑΡΟΚ

Η Ευρώπη της περιόδου συνταράσσεται από σημαντικά γεγονότα τα οποία ανατρέπουν την μέχρι τότε εικόνα της. Τα σημαντικότερα από αυτά είναι η εδραίωση της αστικής τάξης και ο αιματηρός θρησκευτικός πόλεμος μεταξύ καθολικών και προτεσταντών, γνωστός ως τριακονταετής. Στο τέλος του η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία έχει καταλυθεί, η Ισπανία έχει χάσει την δύναμή της, ενώ η Ολλανδία αυτονομείται και ενισχύεται. Η Ευρώπη χωρίζεται σε καθολικό Νότο και προτεσταντικό Βορρά. Εκπρόσωποι του πρώτου είναι τα κράτη της Ιταλικής χερσονήσου και η μοναρχία των Αψβούργων στην Ισπανία και την Αυστρία. Στην Γερμανία, την Ολλανδία και την Αγγλία εδραιώνονται η αυτονομία των κρατών και η προτεσταντική μεταρρύθμιση².

Σε όλη την Ευρώπη παγιώνεται η μοναρχία με διάφορες μορφές και οι δυναστείες κυβερνούν σε συνεργασία με την αριστοκρατία, αλλά και σε συνδιαλλαγή με τους εκπροσώπους της ανερχόμενης καπιταλιστικής αστικής τάξης, τους εμπόρους και τους τραπεζίτες. Η επικράτεια των κρατών σε πολλές περιπτώσεις γίνεται υπερεθνική και οι αποι-

Εικόνα 1
Τριακονταετής πόλεμος

²Βάρσος Γ. *Ιστορία της Ευρωπαϊκής Λογοτεχνίας από τον 6ο έως τις αρχές του 18ου αιώνα*, ΕΑΠ, Πάτρα 2008, σ. 238

Επισήμανση των πολιτικών, θρησκευτικών και κοινωνικών παραμέτρων στην ζωγραφική, στην αρχιτεκτονική και την μουσική από το τέλος του 16ου μέχρι τις αρχές του 18ου αιώνα στην Δυτική Ευρώπη.

κίες δίνουν σε αυτά χαρακτήρα αυτοκρατορίας. Τέλος οι ευρωπαϊκές γλώσσες αντικαθιστούν σταδιακά τα λατινικά σε όλες τις χρήσεις.³

Σε αυτό το περιβάλλον οι καλλιτέχνες της εποχής, εκμεταλλευόμενοι τις δυνατότητες των υλικών και των γνώσεών τους, προσπαθούν να δημιουργήσουν μια μορφή ψευδαίσθησης μέσω των χρήσης του χρώματος, του σχεδίου και της διακόσμησης σε βάθος. Το νέο στυλ εξυπηρετεί τις επιθυμίες των αριστοκρατών και των βασιλέων, για την επίδειξη αίγλης και δύναμης, καθώς και της καθολικής εκκλησίας, για την ανάπτυξη του θρησκευτικού αισθήματος. Ταυτόχρονα όμως ταίριαζε και με τις ανάγκες της νέας αστικής τάξης, κυρίως στις προτεσταντικές χώρες, παρουσιάζοντας την καθημερινότητα και τα φυσικά τοπία με απλό, ρεαλιστικό και ταπεινό τρόπο.⁴

³ο. π. σ. 239 - 240

⁴Σιώψη Α. *Μουσική στην εποχή Μπαρόκ (1600-1750)*, εκπαιδευτικές σημειώσεις, ΕΑΠ 2015, σ. 1

ΕΝΟΤΗΤΑ 2^Η **Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΚΗ ΟΛΛΑΝΔΙΑ**

Στις Κάτω Χώρες (Ολλανδία και Φλάνδρα) έπαιξε σημαντικό ρόλο η επικράτηση μιας φιλελεύθερης στάσης μετά την απελευθέρωσή της από την Ισπανία. Στην χώρα δημιουργήθηκαν συνθήκες ελεύθερου εμπορίου και κυριάρχησε ο Προτεσταντισμός. Οι προτεστάντες είναι πιστοί στην Αγία Γραφή, καλοί έμποροι, αγαπούν την απλότητα και ζουν μια μετρημένη ζωή.⁵

Με την υποστήριξη των εμπόρων και των τραπεζιτών, ο πολιτισμός της πόλης στις χώρες της Ευρώπης φτάνει σε ύψη ανάλογα αυτού της αριστοκρατίας και του παλατιού. Ο συμμετοχή των καλλιτεχνών στην κοινωνία αναβαθμίζεται και αναλαμβάνουν διάφορους ρόλους σε αυτή. Για παράδειγμα ο Peter Paul Rubens (1577 - 1640) και ο Anthony van Dyck (1599 – 1641) ήταν πρεσβευτές, ιερέας ο Antonio Vivaldi (1678 - 1741), πολιτικός αρχηγός ο John Milton (1608 - 1674). Δημιουργούν κάτω από την προστασία κάποιου ισχυρού ή της εκκλησίας. Στην προτεσταντική Ευρώπη λόγω της θρησκευτικής αντίληψης και της αστικής ηθικής, η ζωγραφική εγκαταλείπει τα πομπώδη θέματα και ασχολείται με θέματα καθημερινότητας της νέας αστικής τάξης.⁶ Οι Ολλανδοί αστοί του 17ου αιώνα δεν δέχθηκαν το μπαρόκ όπως αυτό είχε επικρατήσει στην υπόλοιπη καθολική Ευρώπη.⁷

Το κυρίαρχο είδος στην ζωγραφική των προτεσταντικών περιοχών και ιδιαίτερα της Ολλανδίας είναι το πορτρέτο, ενώ σημαντική θέση έχουν η τοπογραφία, οι νεκρές φύσεις και η

⁵Αλμπάνη Τ. Κασιμάτη Μ. *Εικαστικές τέχνες στην Ευρώπη από το Μεσαίωνα ως τον 18ο αιώνα*, ΕΑΠ, Πάτρα 2008, σ. 193

⁶Machlis J, Forney K. ο. π. σ. 137-138.

⁷ Gombrich E. H. *Το χρονικό της Τέχνης*, ΜΙΕΤ, Αθήνα 2014, σ. 413

Επισήμανση των πολιτικών, θρησκευτικών και κοινωνικών παραμέτρων στην ζωγραφική, στην αρχιτεκτονική και την μουσική από το τέλος του 16ου μέχρι τις αρχές του 18ου αιώνα στην Δυτική Ευρώπη.

ηθογραφία. Η τελευταία παρουσιάζει σκηνές από την καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Είναι σκηνές από δραστηριότητες στο εσωτερικό των σπιτιών, των χώρων εργασίας ή την ύπαιθρο.⁸

Ο σημαντικότερος ζωγράφος που ασχολήθηκε με την ηθογραφία την περίοδο εκείνη είναι, κατά τον Gombrich, ο Jan Vermeer van Delft (1632 – 1675). Ζωγράφησε λίγους πίνακες και οι περισσότεροι έχουν απλές μορφές που βρίσκονται στο εσωτερικό ενός ολλανδικού σπιτιού. Η ζωγραφική αυτού του τύπου «είναι ουσιαστικά νεκρές φύσεις με ανθρώπους».⁹ Η απεικόνιση της καθημερινής ζωής στηρίζεται σε μια παράδοση της περιοχής που έχει τις ρίζες της στις μεσαιωνικές μικρογραφίες. Την τέχνη αυτή τελειοποίησε τον 17ο αιώνα ο Jan Steen¹⁰.

Ο Steen, επειδή η ζωγραφική δεν του παρείχε τα προς το ζην, διατηρούσε μια ταβέρνα. Οι σκηνές που λάμβαναν χώρα εκεί ήταν πηγή έμπνευσης. Ένας από τους πίνακές του ήταν *Το γλέντι της βάφτισης*. Ο πίνακας παρουσιάζει το εσωτερικό ενός δωματίου στο οποίο διαδραματίζεται το γλέντι μιας βάφτισης. Οι συμμετέχοντες βρίσκονται γύρω από ένα τραπέζι. Μπορούμε να δούμε

Εικόνα 2:
Jan Steen Το γλέντι της Βάφτισης, 1664
Λάδι σε μουσαμά. 88,9X108,6 εκ.
Συλλογή Ουάλλας Λονδίνο.

τα καθίσματα, ένα μικρό κρεβάτι για το μωρό και διάφορα έπιπλα και σκεύη. Ο πατέρας κρατά το παιδί στην αγκαλιά του, ενώ δεσπόζει η γυναικεία φιγούρα της οποίας βλέπουμε την πλάτη. Ενδιαφέρον έχει να παρατηρήσουμε τους διάφορους τύπους και τους χαρακτήρες που βρίσκονται στο έργο. Θα θαυμάσουμε όμως τον τρόπο που ο ζωγράφος συνδυάζει όλα αυτά σε μια σύνθεση. Η ατμόσφαιρα είναι χαρούμενη. Τα χρώματα φωτεινά, ζεστά και η κίνηση είναι εμφανής στον πίνακα. Πολλοί συνδέουν την Ολλανδική τέχνη της εποχής με αυτή την ευχάριστη διάθεση που αποπνέουν οι πίνακες του Jean Steen.¹¹

⁸Αλμπάνη Τ. Κασιμάτη Μ ο. π. σ. 196

⁹Gombrich E. H, ο. π. σ. 430-433.

¹⁰ Ο. π. σ. 428

¹¹ Ο. π. σ. 428 – 429.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3^Η

Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΜΠΑΡΟΚ ΩΣ ΕΚΦΡΑΣΗ ΔΥΝΑΜΗΣ ΤΩΝ ΚΑΘΟΛΙΚΩΝ ΗΓΕΜΟΝΩΝ

Οι καλλιτέχνες του Μπαρόκ είναι ισχυρές προσωπικότητες και συγκαταλέγονται στις σημαντικότερες μορφές στην Τέχνη. Η αρχιτεκτονική του μπαρόκ στην καθολική Ευρώπη καθορίζει την ζωγραφική και την γλυπτική με στόχο τον υπέρμετρο εκθειασμό της εκκλησίας και της βασιλείας. Η μεγαλοπρέπεια, η χλιδή και η θεατρικότητα «καθηλώνει τον θεατή στην θέση του υπηκόου». Δυο τύποι αρχιτεκτονικοί έχουν ιδιαίτερη απήχηση: η εκκλησία και το ανάκτορο.¹²

Το κτίριο αρχιτεκτονικά αντιμετωπίζεται ως ένα τεράστιο γλυπτό. Τα κτίσματα είναι σύνθετα, έχουν πλούσια διάρθρωση σε λεπτομέρειες και μέσω των κυρτών και κοίλων επιφανειών αποκτούν δυναμική και κίνηση. Στην μπαρόκ αρχιτεκτονική κυριαρχεί η έλλειψη, το ωοειδές, οι σύνθετες καμπύλες.¹³ Δύο ρεύματα του μπαρόκ αναπτύχθηκαν στην Ευρώπη με διακριτές ιδιομορφίες χωρίς να χάσουν όμως τα κύρια χαρακτηριστικά. Το ένα επηρεάστηκε από τον κλασικισμό της Αναγέννησης και παρουσιάστηκε στην Ιταλία και την Γαλλία. Το δεύτερο ξεκίνησε από την Ιταλία και εξαπλώθηκε στα γερμανικά κράτη και την Αυστρία δίνοντας έμφαση στην θεατρικότητα και την εκφραστικότητα.¹⁴

Την τέχνη όμως ως μέσο εντυπωσιασμού την χρησιμοποιούν, εκτός από την εκκλησία και οι ηγεμόνες θέλοντας να δείξουν την δύναμή τους και να ενδυναμώσουν την εξουσία τους. Ζητούν να παρουσιαστούν στην συνείδηση του λαού ως διαφορετικά όντα με θεϊκή εντολή εξουσίας. Κύριος εκφραστής αυτής της αντίληψης ο Λουδοβίκος ΙΔ της Γαλλίας (1638 – 1715) και το παλάτι του στις Βερσαλίες. Το παράδειγμά του το ακολούθησαν οι πρίγκιπες της Γερμανίας

¹² Αλμπάνη Τ. Κασμάτη Μ ο. π. σ. 178-179

¹³ ο. π. σ. 180

¹⁴ Έμανουήλ Μ. Τουρνικιώτης Π. *Εικαστικές Τέχνες στην Ευρώπη από τον 18ο ως τον 20ο αιώνα*, ΕΑΠ, Πάτρα 2008, σ. 185-186.

Επισήμανση των πολιτικών, θρησκευτικών και κοινωνικών παραμέτρων στην ζωγραφική, στην αρχιτεκτονική και την μουσική από το τέλος του 16ου μέχρι τις αρχές του 18ου αιώνα στην Δυτική Ευρώπη.

και της Αυστρίας. Γύρω στα 1700 έχουμε μια από τις καλλίτερες περιόδους της Αρχιτεκτονικής και όχι μόνο. Τα κτίσματα ήταν πολιτείες ολόκληρες και οι καλλιτέχνες είχαν την ελευθερία

Εικόνα 3:
Lucas von Hildebrandt
Άνω Μπελβεντέρε Βιέννη

να δημιουργούν σύμφωνα με το όραμά τους. Στην Αυστρία, την Βοημία και στην Νότια Γερμανία το ιταλικό μπαρόκ σε συνδυασμό με το γαλλικό είχαν την πιο εντυπωσιακή έκφραση.¹⁵ Στην πολιτική «το Μπαρόκ είναι η εποχή της απόλυτης μοναρχίας»¹⁶

Το ανάκτορο που βλέπουμε στην εικόνα 3 το έκτισε ο Lucas von Hildebrandt (1668 – 1745) για τον πρίγκιπα Ευγένιο της Σαβοΐας (1663 – 1736). Βρίσκεται πάνω σε έναν λόφο και

φαίνεται σαν να αιωρείται πάνω από ένα κήπο με πολλά επίπεδα και συντριβάνια.

Το διαμόρφωσε σε επτά ενότητες: η κεντρική, με επτά παράθυρα που προεξέχει, περιβάλλεται από δύο χαμηλότερες και αυτές με άλλες δύο ακόμη χαμηλότερες. Τα τέσσερα γωνιακά τμήματα είναι σε σχήμα πύργου και πλαισιώνουν το συγκρότημα. Το κεντρικό και τα γωνιακά κτίρια έχουν πλούσια διακόσμηση. Το όλο οικοδόμημα έχει περίπλοκο σχήμα με παράξενα μεγάλα μοτίβα, επίπεδες κολώνες που στενεύουν προς την βάση, τεθλασμένες και σπειροειδής γραμμές στις μετόπες των παραθύρων και τα αγάλματα και τα τρόπαια βρίσκονται σε όλη την έκταση της στέγης. Την μεγαλοπρέπεια των εσωτερικών χώρων μπορούμε να την αισθανθούμε μόνο όταν τους φανταστούμε εν λειτουργία και σε αντίθεση με τους υπόλοιπους δρόμους και τα σπίτια των πόλεων.¹⁷

Copyright © Independent Picture Serv
Lucas von Hildebrandt
Άνω Μπελβεντέρε είσοδος

¹⁵Gombrich E. H. ο. π. σ. 447-451.

¹⁶Machlis J, Forney K. ο. π. σ. 135.

¹⁷Gombrich E. H ο. π. σ. 451

ΕΝΟΤΗΤΑ 4^Η ΤΟ ΟΡΑΤΟΡΙΟ

Το μπαρόκ στην μουσική εμφανίζεται από το 1600 μέχρι το 1750 με κορυφαίους συνθέτες του είδους τον Georg Friederich Händel (1685 – 1759) και τον Johann Sebastian Bach (1685 – 1750). Οι συνθέτες δημιουργούν τα έργα τους θεωρώντας ότι η μουσική είναι μέρος τόσο των καλλιτεχνικών όσο και των κοινωνικών ιδεών.¹⁸ Η μουσική γράφεται κατά παραγγελία. Η αριστοκρατία είχε την μουσική ως ψυχαγωγία και ταυτόχρονα ως επίδειξη δύναμης, οργανώνοντας μουσικές εκδηλώσεις στα παλάτια. Προσλάμβανε μουσικούς, λυρικούς τραγουδιστές και χορωδία ενώ ο αρχιμουσικός αμείβονταν καλά, αλλά ήταν στην υπηρεσία του άρχοντα και δεν είχε το δικαίωμα να μετακινηθεί ή να παραιτηθεί χωρίς την άδειά του.

Η εκκλησία χρειαζόνταν νέα μουσικά έργα τα οποία έπρεπε να είναι μεγαλοπρεπή με χρήση εκκλησιαστικού οργάνου και χορωδίας. Σε αυτήν άκουγε μουσική το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού. Τέλος οι πόλεις προσλάμβαναν μουσικούς για τις παρελάσεις, τις υπαίθριες συναυλίες και άλλες αστικές εκδηλώσεις καθώς και για τις ανάγκες των εταιριών της όπερας. Ο Händel ήταν ένας από τους επαγγελματίες μουσικούς που έγραφαν όπερες για τις ανάγκες μιας οπερατικής εταιρίας γύρω στα 1719¹⁹

*Εικόνα 5
Georg Friederich Handel*

¹⁸Μάμαλης Ν. *Η μουσική στην Ευρώπη*, ΕΑΠ, Πάτρα 2008, σ. 81

¹⁹Σιώπη Α. ο. π. σ. 2-3

Επισήμανση των πολιτικών, θρησκευτικών και κοινωνικών παραμέτρων στην ζωγραφική, στην αρχιτεκτονική και την μουσική από το τέλος του 16ου μέχρι τις αρχές του 18ου αιώνα στην Δυτική Ευρώπη.

Η μουσική είναι σημείο κοινωνικής διάκρισης και κομμάτι της αστικής ζωής καθώς και του οικογενειακού και κοινωνικού κύκλου του αστικού κοινού. Η ψυχαγωγία της αστικής τάξης περιλαμβάνει την παρακολούθηση δημοσίων ή ιδιωτικών μουσικών έργων. Ταυτόχρονα εμφανίζεται η ερασιτεχνική ενασχόληση με την μουσική και η κριτική των μουσικών έργων. Με την εμφάνιση του Διαφωτισμού η μουσική προσδιορίζεται ως αυτόνομη τέχνη και οι φιλόσοφοι αντιλαμβάνονται την κοινωνική αναγκαιότητα ύπαρξής της.²⁰

Στην ανάπτυξη της μουσικής μπαρόκ σημαντικό ρόλο έχουν η όπερα, η καντάτα και το ορατόριο. Το ορατόριο είναι μια σύνθεση για χορωδία, ορχήστρα και τραγουδιστές. Βασίζεται σε μια αφήγηση, κυρίως βιβλική και διαφέρει από την όπερα γιατί δεν έχει δράση, σκηνικά και κοστούμια. Περιλαμβάνει χωρικά μέρη, άριες, ντουέτα, ρεσιτατίβα και ορχηστρικά ιντελούδια και ο χορός έχει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο. Έχει μεγαλύτερη διάρκεια από την καντάτα.²¹

Εικόνα 6:
χειρόγραφη παρτιτούρα του ορατόριου *Μεσσίας* του Händel

Τα πρώτα ορατόρια γράφονται στις αρχές του 17ου αιώνα και εκτελούνται σε αίθουσες προσευχών που ονομάζονται oratorios.²² Το είδος εμφανίστηκε με τα έργα των συνθετών Luigi Rossi (περ. 1597 – 1653) και Giacomo Garissimi (1604 ή 5 – 1674) που θεωρούνταν κορυφαίοι στην σύνθεση καντάτας, μιας σύνθεσης για σόλο φωνή και λιτή οργανική συνοδεία, που ήταν ιδιαίτερα αγαπητή και παίζονταν σε σπίτια. Όταν ως μουσικό είδος, η καντάτα, τελειοποιήθηκε με την προσθήκη αντιστικτικών χοροδιακών μέτρων, ομοφωνικών χορικών και πιο δυνατών συνθέσεων για όργανα, χρησιμοποιήθηκε για την μελοποίηση θρησκευτικών επεισοδίων από την Βίβλο. Αυτό είναι το ορατόριο το οποίο εκτελείτο μέσα και έξω από τους ναούς στην γλώσσα κάθε λαού.²³

²⁰Μάμαλης Ν. ο. π. σ. 104

²¹Σιώπη Α. ο. π. σ.9-10

²² ο. π. σ. 10

²³Lord M. C. *Ιστορία της μουσικής από την αρχαιότητα ως σήμερα*, Ελευθερουδάκης, Αθήνα, 2008, σ. 34

Επισήμανση των πολιτικών, θρησκευτικών και κοινωνικών παραμέτρων στην ζωγραφική, στην αρχιτεκτονική και την μουσική από το τέλος του 16ου μέχρι τις αρχές του 18ου αιώνα στην Δυτική Ευρώπη.

Οι ναοί στην Ευρώπη και κυρίως οι καθεδρικοί, δεν ήταν μόνο τόποι λατρείας. Ήταν ταυτόχρονα μουσεία, αίθουσες μουσικής και συναυλιών και κοινωνικής συναναστροφής.²⁴ Μπορεί κανείς να φανταστεί την συναισθηματική φόρτιση ενός ανθρώπου της εποχής που πηγαίνει να παρακολουθήσει μια μουσική παράσταση στην οποία εκτελείται ένα ορατόριο. Ακούει την μουσική έκφραση μιας θρησκευτικής αφήγησης, αισθάνεται μικρός κάτω από το επιβλητικό εκκλησιαστικό κτίριο και ταυτόχρονα βλέπει σκηνές του θρησκευτικού δράματος από τις τοιχογραφίες που κοσμούν τον χώρο. Το θρησκευτικό συναίσθημα απογειώνεται, εδραιώνοντας την εκκλησιαστική εξουσία στην συνείδηση του πιστού, επιβεβαιώνοντας ότι η προέλευσή του ορατορίου είναι η «θρησκευτική 'μουσική παράσταση' της Αντιμεταρρύθμισης»²⁵.

Η θρησκευτική μουσική ακολουθεί διαφορετικό δρόμο στις προτεσταντικές χώρες. Εκεί σημαντικό ρόλο έχει η συμμετοχή του πιστού στην λατρευτική μουσική έκφραση και εκφράζεται με τον καλλίτερο τρόπο στα ομοφωνικά χορικά και στους ύμνους τα οποία συμβάλλουν στην ανάπτυξη της οικιακής λατρείας.²⁶

²⁴Αλμπάνη Τ. Κασιμάτη Μ ο. π. σ. 41

²⁵Machlis J, Forney K. ο. π. σ. 166

²⁶Lord M. C. ο. π. 35

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην μελέτη αυτή ασχοληθήκαμε με τις Τέχνες την εποχή που ονομάζουμε μπαρόκ. Μέσω ενός ζωγραφικού πίνακα από την Ολλανδία, ενός ανακτόρου στην Αυστρία και του ορατορίου ως μουσικού είδους της εποχής, παρουσιάσαμε τον τρόπο που η Τέχνη υπηρέτησε τις ανάγκες των διαφόρων κοινωνικών τάξεων και ιδεολογιών της εποχής. Όλα αυτά ήτα αποτέλεσμα του τριακονταετή πολέμου και την ανάδειξη της αστικής τάξης ως σημαντικού οικονομικού και πολιτικού παράγοντα, ενώ σημαντικό ρόλο στην προτεσταντική ζωγραφική αρχίζει να έχει ο χώρος της καθημερινότητας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλμπάνη Τ. Κασιμάτη Μ. *Εικαστικές τέχνες στην Ευρώπη από το Μεσαίωνα ως τον 18ο αιώνα*, ΕΑΠ, Πάτρα 2008.
- Βάρσος Γ. *Ιστορία της Ευρωπαϊκής Λογοτεχνίας από τον 6ο έως τις αρχές του 18ου αιώνα*, ΕΑΠ, Πάτρα 2008.
- Εμανουήλ Μ. Τουρνικιώτης Π. *Εικαστικές Τέχνες στην Ευρώπη από τον 18ο ως τον 20ο αιώνα*, ΕΑΠ, Πάτρα 2008.
- Μάμαλης Ν. *Η μουσική στην Ευρώπη*, ΕΑΠ, Πάτρα 2008.
- Σιώψη Α. *Μουσική στην εποχή Μπαρόκ (1600-1750)*, εκπαιδευτικές σημειώσεις, ΕΑΠ 2015.
- Gombrich E. H. *Το χρονικό της Τέχνης*, ΜΙΕΤ, Αθήνα 2014.
- Lord M. C. *Ιστορία της μουσικής από την αρχαιότητα ως σήμερα*, Ελευθερουδάκης, Αθήνα, 2008.
- Machlis J, Forney K. *Η απόλαυση της μουσικής*, μτφ. Δ Πυργιώτης, εκδ. Fogoto books, Αθήνα 1996.